

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І. МЕЧНІКОВА
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І. ФРАНКА
ПРИКАРПАТСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, ПРОЦЕСУ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

МАТЕРІАЛИ II-ї МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Том 1
Кримінальне, кримінально-виконавче право
та кримінологія

8 жовтня 2010 року

Одеса
2010

наступила саме в результаті відчуваних ним особливих фізичних мучень і/або психічних страждань; 2) коли до позбавлення життя потерпілого умисел прямий, а до мучень і страждань — непрямий; 3) з прямим умислом на заподіяння особливих мучень та страждань і непрямим на позбавлення життя потерпілого; 4) з непрямим умислом і на позбавлення життя потерпілого, і на заподіяння особливих мучень і страждань. В усіх зазначених випадках незалежно від фактичного заподіяння (незаподіяння) потерпілому (іншій особі) особливих фізичних мучень і/або психічних страждань вже сам факт свідомого вибору винним саме такого способу вчинення злочинного діяння повною мірою свідчить про вчинення ним умисного вбивства з особливою жорстокістю.

На відміну від вини у формі умислу (прямого чи непрямого) як обов'язкового елементу суб'єктивної сторони аналізованого складу, мотив та мета вчинення злочину мають факультативний характер. Вчинення даного злочину можливо як з мотивів помсти, ревнощів, користі тощо, так й з мотивів ствердження та самоствердження при вчиненні так званих «садистських» вбивств та групових вбивств, вчиняємих неповнолітніми.

Таким чином, встановлені особливості складу злочину, передбаченого п. 4 ч. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України, на наш погляд, сприятимуть правильній юридичній оцінці даного виду злочинів та дозволять уникнути помилок при їх кваліфікації.

О.М. СМУШАК

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАЗДАЛЕГІДЬ НЕ ОБІЦЯНЕ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ ВЧИНЕНОГО РОДИЧАМИ ВИННОГО

Проблема причетності до злочину не отримала належного закріплення в чинному кримінальному законі, і у теорії кримінального права в цьому питанні існують певні розбіжності.

Традиційно прийнято вважати, що причетність до злочину існує у таких формах: 1) приховування злочину; 2) потурання злочину; 3) не повідомлення про злочин.

Із прийняттям нового КК України інститут причетності, деякі його види, зокрема, неповідомлення про злочин було повністю декриміналізовано, приховування зазнало часткової декриміналізації, а потурання обмежилось лише галуззю службових злочинів (ст. 367 КК України).

Висловлюється думка, що аналіз положень нового КК дозволяє виділити ще один вид причетності до злочину — заздалегідь не обіцяне сприяння учасникам злочинних організацій (ст. 256 КК).

Однією з найбільш небезпечних форм причетності, яка сприяє скоєнню особливо тяжких злочинів, є заздалегідь не обіцяне переховування злочинця, збрарядь і засобів вчинення злочину, слідів злочину чи предметів, здобутих злочинним шляхом, або придбання чи збут таких предметів (ч.6 ст.27 КК України). Особи, які вчинили ці діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених (ст.ст. 198 та 396 КК України). Аналіз даних статей дає підстави зазначити, що виникає колізія між положеннями Загальної і особливої частин, оскільки в КК відповідальність за заздалегідь не обіцяне приховування злочину, яке врегульовано в ст. 256 КК України суперечить положенням Загальної частини КК, а відповідальність за не обіцяне заздалегідь приховування злочинної діяльності учасниками злочинної організації, як і будь — якого іншого тяжкого, чи особливо тяжкого злочину може наставати лише за ст. 396 КК (відповідно до вимог ч.6 ст.27 КК). Тож ці суперечності повинні бути врегульовані на законодавчому рівні.

Законодавець обмежує коло осіб, які можуть нести кримінальну відповідальність за приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Згідно з ч.2 ст.396 КК України встановлюється коло осіб які не підлягають кримінальній відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину щодо членів сім'ї чи близьких родичів особи, яка вчинила злочин, коло яких визначено законом. Ці норми відповідають положенню яке закріплене в ст.36 Конституції України, в якій теж врегульовано питання про відповідальність цієї категорії осіб.

Одним з перших по даному питанню висловив свою думку М.М. Ісаєв який запропонував встановити факультативність покарання у випадках коли в ролі осіб які приховують, виступають родичі злочинця. При цьому він зазначав, що відповідальність за приховування могла виключатися не тільки при наявності «кровного зв'язку», але і при іншій «близькості» а саме дружби, товариських стосунків. Цю точку зору підтримував і М.І. Ковальов, який зазначав, що під приховуванням яке скоюється близькими родичами, часто приховується така внутрішня душевна боротьба і такі страждання, що будь-які покарання можуть здатися мізерними в порівнянні з переживаннями за долю близької людини яка скоїла злочин. Він не допускав можливості звільнення від кримінальної відповідальності осіб які приховують особливо небезпечних державних злочинців та деяких інших тяжких злочинів. Іншу точку зору по даному питанню висвітлює Б.Т. Разгільдієв. На його думку потрібно звільняти від кримінальної відповідальності тільки тих осіб, які незалежно від того чи являються вони родичами чи ні, дієво розкаюються у скоєному приховуванні. В літературі була висловлена і інша точка зору згідно з якою особи які приховували родичів повинні звільнитися від кримінальної відповідальності, але не в усіх випадках, а тільки при наявності певних умов. Так А.І Бушуєв запропонував зберегти відповідальність за прихову-

вання близьких родичів у випадку скоєння ними тяжких злочинів і скоєння злочинів із низьких спонукань. Н.С. Косякова запропонувала не звільняти від кримінальної відповідальності родичів, якщо мало місце посягання на життя, на малолітнього, або з його використанням, при скоєнні особою яка переховує, нового злочину, а також якщо переховування скоєно з корисливих мотивів. На думку А.В.Зарубіна від кримінальної відповідальності слід звільнити тільки подружжя, які перебувають у фактичних шлюбних стосунках з особою яка приховує. Ці питання знайшли своє відображення в законодавстві зарубіжних держав. Зокрема, КК Франції, Іспанії і ФРН виключають кримінальну відповідальність за приховування злочинів, які скоєні родичем по прямій лінії чи подружжям, а КК Франції за дане діяння звільняються від кримінальної відповідальності і священнослужителі. В КК Франції зазначено, що не звільняється від кримінальної відповідальності за приховування і неповідомлення родичами винного, коли злочин скоєно по відношенню до неповнолітніх які не досягли 15 років, або осіб, які не мають можливості захистити себе в силу свого фізичного або психічного стану. В КПК ФРН зазначено, що право відмовитись від надання свідчень мають: 1) заручені з обвинуваченим; 2) подружжя обвинуваченого, якщо навіть шлюб вже розірвано; 3) той хто знаходиться з обвинуваченим у родинних стосунках по прямій лінії (абз.1 параграф 52). Законодавець Швейцарії звільняє від кримінальної відповідальності особу яка переховує особу, що скоїла злочин та знаходиться з нею у близьких відносинах, вирішення даного питання віднесено на розсуд суду. Поняття близьких родичів передбачене в п. 11 ст. 32, ч. 2 ст. 69 КПК України де до близьких родичів віднесено батьків, чоловіків (жінок), дітей, рідних братів і сестер, діда, бабу, онуків, усиновителів і усиновлених. Поняття «член сім'ї» КПК не містить, через що необхідно звернутися до Сімейного кодексу України і рішення Конституційного Суду України в справі від 3 червня 1999р. № 5-рп/99, де дається офіційне тлумачення терміна «член родини», яке до них відносить також осіб, які перебувають з суб'єктом права у правовідносинах, природа яких визначається: кровними (родинними) зв'язками або шлюбними відносинами; постійним проживанням з ним; веденням з ним спільного господарства. Виходячи з цього можна зробити висновок, що законодавчо дане питання немає чіткої регламентації. В чинному кодексі визначення сім'ї не дуже якісне, тому, підходячи фактично, якщо дитина від вашого першого шлюбу, батько не позбавлений батьківських прав, а новий чоловік дитину не усиновив, то вона не є членом сім'ї вашого нового чоловіка — це абсурдно.

Дане питання потребує більш чіткої регламентації і законодавчого закріплення в ч.2 ст.396 КК України.

Проаналізувавши вище зазначені пропозиції можемо зробити висновок, що деякі із запропонованих пропозицій отримали своє закріплення в ч. 2 ст. 369 КК України. Законодавець, виключивши вказаних осіб з числа суб'єктів, які підлягають кримінальній відповідальності за приховування злочинів, вчинив досить туманно. Коли особа приховує свого чоловіка, близького

родича або не повідомляє про них, в даному випадку вирішується колізія між кримінально-правою заборонаю і моральними нормами які засуджують зраду близьких на користь останніх. В такій ситуації, коли сімейні і родинні зв'язки мають більший вплив на поведінку осіб ніж страх перед кримінальним покаранням, в такому випадку немає змісту встановлювати кримінальну відповідальність за приховування злочину. Законодавець повинен більш чітко врегулювати, визначити перелік осіб які будуть звільнятися від відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину щодо членів сім'ї та близьких родичів не давши можливість причетним особам уникнути кримінальної відповідальності.

В.С. СОРКИН

кандидат юридических наук, доцент

Гродненский государственный университет имени Я. Купалы

А.Н. МЕЛЕШКО

Гродненский государственный университет имени Я. Купалы

ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССУАЛЬНОГО РУКОВОДСТВА ПРОКУРОРОМ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

В соответствии со ст. 34 УПК Республики Беларусь прокурор является должностным лицом, в пределах своей компетенции осуществляющий от имени государства уголовное преследование. В этой связи думается целесообразно остановиться на особенностях процессуального руководство прокурором на стадии предварительного расследования по УПК Российской Федерации. Мы разделяем мнение В.П. Божьева (журнал «Уголовное право» 2008 г. № 3), который утверждал, что принятие серии нормативных правовых актов, начало которой положено Федеральным законом от 5 июня 2007 г. № 87-ФЗ, вряд ли правильно считать акцией по реформе предварительного расследования, хотя такая оценка указанных актов присутствует у практикующих юристов и в определенной степени — в литературе. Установленные новеллы в уголовно-процессуальном законодательстве точнее было бы считать изменением организации расследования преступлений или организации процессуального руководства органами расследования. В результате корректировки УПК РФ и Федерального закона о прокуратуре (см. Федеральные законы № 87-ФЗ, № 90-ФЗ от 5 и 6 июня 2007 г.) нашли подтверждение ранее существовавшие формы расследования: дознание и предварительное следствие. В структуру первых введено новое подразделение — специализированное подразделение дознания, возглавляемое